

Één en duizend draden

Een lijn getekend met een potlood wordt al architectuur door eenvoudig een huisje te tekenen. Vervang nu 'lijn' met 'draad' en je hebt al gauw hulpmiddelen nodig om een constructie te maken - breinaalden, haaknaald, weefgetouw, kantkloskussen, breimachine, naaimachine enzovoort. In textiele constructies kan je met één of met duizend draden construeren.

Draad en lijn

Een draad is een vezel die verward kan zijn met andere vezels of tussen punten in de ruimte hangt en dan wordt het al driedimensionaal. In tegenstelling tot een lijn die op een oppervlak is getekend staan draden los van het oppervlak, zoals bijvoorbeeld een bal wol, een streng garen, een hangmat, een vissennet, een waslijn, vioolsnaren, een hangbrug. Deze voorbeelden zijn allemaal door mensenhanden gemaakt. Niet alle draden zijn kunstmatig. In de natuur vind je vertakte wortelen, rhizomen van planten of draden van schimmels. In het dierenrijk produceren de spin en de zijderups draden met hun lichaam. Het in elkaar draaien en knopen van draden zijn mede de oudste menselijke vaardigheden van waaruit andere technieken ontstonden, vooral voor het vervaardigen van textiel en architectuur. Nog voordat mensen huizen bouwden weefden zij omheiningen van takken en stokken. En voordat zij stof weefden knoopten zij netten. Het gebruik en vervaardigen van draden was dus nodig voor uitvindingen zoals kleding, netten en tenten. Er zijn bewijzen dat reeds in 4000 voor Christus Egyptische vrouwen kleden weefden met soms 200 draden per cm en lange stukken stof produceerden. Terwijl het maken van textiel een levens behoefte was werd er tegelijkertijd veel energie en werk in gestoken voor esthetische redenen. Het spinnen van draad, het verven van materiaal en weven heeft een direct verband met de menselijke behoefte naar schoonheid.

In museale etnografische collecties zijn veel prachtige voorbeelden van vroege textiele constructies te vinden. De website van het Rijksmuseum biedt toegang tot hun collectie van 10.000 stukken textiel. Je kan digitaal een eigen collectie samenstellen en de beelden downloaden en gebruiken voor eigen ontwerpen.

Weefselfragment met orbiculus en clavi

wever: anoniem

ca. 300 - ca. 599 egypt

inslag: wol / ketting en inslag: linnen / effenbinding / tapijtwerk / vliegende-draad-techniek

h 51 cm × b 73,3 cm

<http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.65630> Collectie Rijksmuseum Amsterdam

Technieken

Het construeren met één of met duizend draden is ook in te delen naar de maaktechniek. Breien, haken en borduren zijn vooral gebaseerd op technische vaardigheden zoals verschillende steken. Weven daarentegen berust op werken met een machine en de daarbij horende beperkingen zoals de hoeveelheid hevels en trappers. Weven wordt gestuurd vanuit de mogelijkheden die het getouw biedt, of dat nou een primitieve 'backstrap loom' is, een 8 schachts handweefgetouw of een geavanceerd CAD/CAM getouw. Borduren en kantklossen liggen dicht bij elkaar. Hiermee wordt als het ware een mozaïek gevormd zoals in de architectuur te zien. Borduren daarentegen is construeren op een oppervlak terwijl kantklossen meestal de periferie van een sjaal of zakdoekje beslaat. Kantklossen wordt op het eiland Burano bij Venetië ook wel 'punto in aria' - steken in de lucht - genoemd. Heel toepasselijk omdat de hulpconstructie van een katoendraad op papier uiteindelijk verwijderd wordt en de kant in de lucht hangend overblijft. De kantmaaksters van Burano zeggen, dat hun methode voortkomt uit de techniek die hun mannen bezigen voor het knopen van visnetten.

Proeflap van naturelkleurig kantborduurwerk, tuleborduurwerk op machinale tule. In horizontale en verticale richting zijn veel verschillende motiefjes gemaakt, gegroepeerd in rijen of rechthoekige vlakjes, waardoor een soort patchwork-effect is ontstaan. l 19 cm x b 9 cm ca. 1850 - ca. 1874, België
<http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.296274> Collectie Rijksmuseum Amsterdam

Overdrive

Een geheel ander aspect bij het construeren van textiel uit één dan wel duizend draden is dat makers vaak in 'overdrive' gaan tijdens het proces. Al in het stenen tijdperk werd textiel geconstrueerd dat méér was dan alleen een lap om het lijf warm te houden maar een rijk versierd voorwerp. Deze neiging om te versieren was de drijfveer om continu nieuwe technieken in verven, spinnen en weven te ontwikkelen. De obsessie en verslavende kwaliteiten van handelingen zoals spinnen, weven, breien zuigen de maakster helemaal in het proces. Vaak wordt veel meer materiaal geproduceerd dan nodig is. Als positief neveneffect gaf deze overproductie de vrouwen die vóór de industrialisatie in de huisindustrie werkten vaak ook een onafhankelijk inkomen uit het spinnen en weven.

Breien, weven, borduren en andere vormen van handwerken zijn nu als hobby en als kunstvorm bezig met een revival. Het opnieuw ontdekken van het kalmerende effect

van met je handen en met haptisch interessant materiaal iets te construeren is hip en wordt door handwerksters gezien als een anti-stress methode, een tegenhanger voor de snelle leefwijze. Kunstenaar Winde Rienstra her-interpreteert textieltechnieken door uitvergrotingen. Rienstra's kledingstukken zijn architectonische ontwerpen van gigantische breisteken.

Winde Rienstra, jurk uit de tentoonstelling Body Jewels, Textiel Museum Tilburg photo: J. Eikenaar

Proeflapjes haken en breien van auteur als 7-jarig meisje photo: M.Auch

Één en duizend draden als redmiddel

In één van de verhalen uit de Europese mythologie is het de reddende draad van Ariadne die Theseus uit het labyrint van Knossos leidt nadat hij de gevreesde Minotaurus heeft verslaan. Het verhaal uit de Odysseia, over de omzwervingen van de Griekse held Odysseus beschrijft heel treffend weven als metafoor voor het omgaan met tijd. De vrouw van Odysseus, Penelope moet tijd rekken tot de thuiskomst van haar man. Zij houdt de om haar hand dierende vrijers met een list op afstand. Ze laat een heel groot weefgetouw in haar kamer plaatsen voor een omvangrijk en ragfijn weefsel om het lijk gewaad voor haar vader te weven.

'En overdag bleef zij werken aan dat reusachtige kleet, maar s'nachts trok ze alles weer uit bij het rossige licht van de fakkels. Drie jaar hield zij de Archaïers met list voor het lapje, maar toen het vierde jaar aanbrak – de winter werd weer lente, maanden en maanden gingen voorbij, de dagen lengden – toen gaf een van de vrouwen het door, en werd zij betrapt hoe ze het prachtige weefsel lostrok.'

Homeros, Odysseia, vertaald door Imme Drost, Querido, 1996

M.Auch li. weefsel handgeweven, -geverfde garens en re. CAD/CAM geweven stalen Textiel Museum Tilburg, photo:auteur

De ambachtelijke textiele constructie technieken zijn hetzelfde gebleven aangevuld met digitale technieken en computergestuurde machines. Breien, haken en weven zijn nog steeds handvaardigheid gecombineerd met gereedschap en materiaal. De digitalisatie van de laatste jaren heeft processen bespoedigd, informatie wordt nu zeer snel en vooral visueel overgedragen. Het handwerken lijkt hierbij vergeleken langzaam maar geeft de haptische kwaliteiten en het langzaam en lichamelijk ervaren van de tijd tijdens het creatieve proces.

Bibliografie:

Tim Ingold, Transformations of the line: Traces, Threads and Surfaces, The Journal of Cloth and Culture, Vol 8 Issue 1, Berg Publishers 2010

Nancy Gildart, Torn and Mended: The object of Labor, ed J. Livingstone, J. Ploof, MIT Press, 2007

Jessica Hemmings, ed.: The Textile Reader, Berg Publishers, 2012

Galen Johnson: The Merleau-Ponty Aesthetics Reader, Northwestern University Press, 1993

©M_Auch bewerkt 2019_gepubliceerd in Textiel Plus 234/2015